

N om Kolbäcks samhälle och ca 750 m V om Amsta gård. Åsen, som går i huvudsak i N-S riktning, är en fortsättning på Strömsholmsåsen, vilken sträcker sig från Södermanland långt upp i Bergslagen. Den är i denna del starkt sönderstyckad av grustäkter. Gravfält nr 78 låg på en ca 80 m lång plint, begränsad av grustäkter i N och S. I S pågick grusuttaget och kanten var endast ca 7 m från den sydligaste anläggningen.

RAA 78

Krönet på vilket fornlämningarna låg, var ganska smalt, ca 10 m, och sidorna sluttade brant, speciellt den V. Åsen har varit bevuxen med reslig tallskog, vilken avverkades i samband med undersökningen 1964. Nu fanns där talrika stubbar samt enar och lövbuskar. Åsens yta var delvis, särskilt i den N delen täckt av blockig morän.

Landskapet kring åsen är flackt, en jordbruksbygd med lerjordar och talrika skogklädda moränholmar. Åsen höjer sig ca 15 m ovanför slätten. V om åsen rinner Kolbäcksån, som ca 800 m N om gravfältet genombryter åsen och därefter följer dess V sida.

På åkerholmarna Ö om åsen ligger talrika fornlämningar, enligt ek, kartan. Där finns bl.a. gravfält med runda stensättningar, en treudd och ett par älvkvarnsförekomster.

I trakten har många fornlämningar vetenskapligt undersökts. Först och främst undersöktes den sydliga delen av nr 78 år 1964 och gav fynd av två bronsnålar med skivhuvuden.

År 1963 undersöktes gravfält nr 90, beläget ca 500 m S om nr 78 på åsens krön. Här undersöktes och borttogs 10 anläggningar, 9 runda stensättningar och 1 rest sten. Gravfältet innehöll både skelett- och brandgravar, troligen från yngre järnålder.

På åsens fortsättning norrut, N om Kolbäcksåns genombrott, ligger ett gravfält, nr 107 Svedvi sn. Norra delen av gravfältet undersöktes och borttogs år 1960 i samband med E 18:s byggnad. Inga daterande fynd gjordes, men i såväl skelett- som brandgravar fanns hartstättningar. Av detta och gravarnas allmänna karaktär att döma torde gravfältet tillhöra den äldsta järnåldern.

SAMMANFATTNING AV UNDERSÖKNINGSRESULTATET

Före undersökningen var ca 10 anläggningar synliga som runda stensättningar, några med kantkedja. Efter avtorvningen framträdde 2 stora, tydliga, röseliknande stensättningar, 2 mindre, vackert lagda stensättningar, 5 diffusa stensättningar med oklar begränsning och 2 stenfyllda gropar.

De röseliknande stensättningarna (A 10 och A 13) innehöll skelettgravar samt ett par brandgravar, de övriga, utom groparna, en eller flera brandgravar. Dessa var av två olika slag: dels utbredda benlager, dels små koncentrationer ben i gropar. I samtliga brandgravar var benen rena, utan kol eller brandlager. I tre anläggningar hade benen lagts i harts-

tätade behållare, A 4, A 12 och A 16. Flera av brandgravarna saknade yttre anläggning, A 6, A 19 och A 22. Sammanlagt undersöktes 18 brandgravar, 2 skelettgravar och 3 härdar.

Fynden är inte talrika. Skelettgravarna innehöll inga fynd förutom en djurkäke i A 10, F 19 och 20. A 11 innehöll en skivhuvudnål av brons, F 10, som var betydligt större än de två tidigare funna. I A 12 låg en annan typ av bronsnål, med tutulusformat spiralhuvud, F 8. Där fanns även en liten slät bronsring. I A 13 låg två bitar av brons, F 4 och 5, varav den ena, F 5, kan vara en rakkniv, obestämbart då skaftet saknas. I A 20 fanns en liten rektangulär bronsbit. A 5 innehöll en fingerring av brons, F 30. Den var gjord av ett smalt bronsband lagt i spiral två varv. Ändarna avslutas med en avsmalnande tillbakaböjning i liggande S-form. Här låg även två små fragment av en bronsnål. I A 4 fanns av brons en mycket välbevarad nål, 3,5 cm lång, som saknar huvud. Möjligen kan fem mycket försmälta fragment av brons ha tillhört nålen.

Det enda järnfyndet utgörs av en mycket välbevarad järnbit, F 16, som låg i utkanten av ett benlager, A 19.

Lerkärl fanns endast i två anläggningar, A 4 och A 10. Kärlet i A 10 var fragmentariskt, gjort av ganska tunt, hårdbränt brunt gods. Formen var flackt S-svängd med rak mynningskant och höjden endast ca 12 cm. Kärlet i A 4 var litet, av svart, polerat, tunt gods, tyvärr delvis starkt söndersprängt. Det hade hög konisk överdel, som starkt vinklades mot den låga buken, avslutad i en liten bottenplatta. Diametern torde ha varit 7 cm vid mynningen, 10 cm vid buken och höjden endast ca 6 cm.

Under de flesta anläggningarna fanns tunna mörkfärgade lager, som här och var även kunde ses utanför anläggningarna. De varierade något i tjocklek, men var aldrig tjockare än 2 cm, och verkar inte vara sammanhängande. De kunde inte sättas i direkt samband med härdarna och innehöll intet kol. Kan möjligen vara den ursprungliga torvytan?

KORT SLUTSATS

Med ledning av fynden från år 1964 och årets undersökning torde gravfältet på Amsta 3² kunna dateras till övergången mellan brons- och järnålder, vilket ej heller motsäges av fornlämnningarnas yttre utformning och typen av gravenläggningar.

VIDARE ÅTGÄRDER

Efter undersökningens slutförande har Hallstahammars kommun meddelats tillstånd till fortsatt grustäkt.

Västerås den 15 februari 1974

Eva Simonsson

B 104298:11

A 5:9. Benlagret F 30 med fingerringen in situ. Fr V.

B 104303:2

A 5:10. Förstoring av fingerringen F 30.